

**Iosephi Vicecomitis Ambrosiani Collegii Doctoris
Observationes Ecclesiasticæ In quo [!] de Antiquis
Baptismi Ritibus, ac Cæremonijs agitur**

Visconti, Giuseppe

Parisii, 1618

Cap. 6. De loco baptisteriorum, ea primum in priuatis ædibus ædificata,
tum extra vrbem in locis abditis, deinceps in porticu ante Ecclesiam,
demum in Ecclesia: & quando id fieri cœptum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64585](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64585)

seu felicem introitum in vitam illam beatam, & æternam, aliquando in fontibus, vel fluminibus nouam Christo sobolem acquisitam fuisse; ita ea interpretari oportet, vt vel ingruente mortis periculo, vel necessitate cogente vel graui alia de causa facta esse, intelligamus. Nequẽ etiam obstat ^a Bedæ auctoritas de Anglis in flumio Rheno, & Sualua, aut ^b Simeonis Metaphrastis de Teridate Armeniorum Rege, simul cum vxore, ac proceribus in Euphrate baptismi caractere insignitis. Nam nemo dubitat, ea in principio recentis ibi Ecclesiæ Christianæ factitata: quando baptisteria ædificari, temporum angustia non ferebãt quemadmodum eiusdem Bedæ verba significant libro secundo, Histor. Eccles. *nondum enim oratoria, vel baptisteria in ipso exordio nascentis ibi Ecclesiæ poterant ædificari.*

^a Lib. 2.
hist. Eccl.
^b De vit S.
Greg Ma-
gnæ Ar-
menia.

De loco baptisteriorum, ea primùm in priuatis ædibus ædificata, tum extra urbem in locis abditis deinceps in porticu ante Ecclesiam, domum in Ecclesia: & quando id fieri ceptum.

CAP. VI.

Locus, in quo baptisteria primùm ædificari ceperunt, priuata singulorum ædes, ac domicilia fuere: quòd Imperatores, infestissimi Christiani nominis hostes, in nostra

Baptisteria
in priuatis
ædibus, ac
domicilijs
primò æ-
dificata.

B ij

capita grauissimè læuientes, omnem publicè
 construendi occasionem adimebant. Ità
 enim colligere licet ex sancti Marcelli Pon-
 tificis vita, quæ in antiquissimis martyrolo-
 gijs citatur, à Romanæ Ecclesiæ Notarijs,
 vt docti viri censent, grauiter, & fideliter
 conscripta, in qua, Maximiano Imperij gu-
 bernacula tractante, Carpasius quidam, vir
 enormi non minus adipe, quàm odio in Chri-
 sti fidem, & crudelitate notissimus, angustum
 Baptisterium, à B. Cyriaco domi summa reli-
 gione extructum, suffecto in eius locum bal-
 neo, flagitiosissimè deleuit. Ita enim legitur:
*cum introisset in eandem domum, quam donauerat
 Beato Cyriaco Diocletianus Augustus, inuenit lo-
 cum, Vbi Sanctus Cyriacus fontem adificauit,
 quem consecrauit Beatus Marcellus Episcopus, Vbi
 frequenter baptizabat Sanctus Cyriacus venientes
 ad fidem. Tunc Carpasius Vicarius Paganus cru-
 delissimus, cum in eadem domo inuenisset Baptiste-
 rium, fecit in loco eodem balneum, quasi ad deri-
 dendum legem Christianorum. Quod nempe faci-
 nus, vel aliud simile impiorum hominum fla-
 gitium in causa fuisse existimo: quare paulò
 post Baptisteriorum loca mutari incœperint.
 Cùm enim Gentilium Tyrannis, veluti fœ-
 dissima lues, liberiorem campum nacta, ma-
 gis in dies Christianorum animos exerceret:
 ac nullus iam in vrbe, aut alijs oppidis locus ad
 fidei mysteria vel suscipienda, vel tradenda
 securus esset: sanctissimi, & grauisimi ho-
 mines, quòd nullus Gentilium, eorum stu-
 dia subodorari posset, extra urbem in oc-*

Baptisteria
 consecra-
 bantur.

tisteria
 ra vrbe
 ocis ab-
 is cur
 titura.

Bap-
 tist-
 in-
 dit

cultis, & abditis locis Baptistaria statuere; in quibus Christi Euangelio collustratos, dato baptismo, noua innocentiae stola decorarent. Cuiusmodi porrò multa, etiam cum Romani Imperatores, ac totus terrarum orbis in Christianorum causam, & partes planè diuinitus inclinasset, veteris consuetudinis studio, ædificata fuere. Constantinum enim Imperatorem, posteaquam flagitiosæ tabis, vitæque tædio captum, haud vana pœnitentia, dolorque offensi numinis cepit, in Nicomediæ suburbio aquis salutaribus tinctum fuisse, locupletissimi scriptores, Socrates, & Sozomenus tradunt; quorum ille lib. 1. histor. Eccles. cap. 26. Imperator, inquit, Constantinus sexagesimum quintum ætatis suæ annum ingressus, in morbum incidit, ac Constantinopoli decedens, Helenopolim traiecit, balneis aquarum natura calidarum, quæ tibi sunt in proximo, usus: ubi verò morbo grauius afflictabatur, lauationem balnearum distulit. Helenopoli autem abscedens, Nicomediam rectè proficiscitur, illic in suburbio commoratus, lauacro baptismatis, quod est Christianorum proprium, tingitur; hic verò lib. 2. histor. Eccles. cap. 32. cum morbo vehementius urgeretur, Nicomediam deportatus est; ibi autem, cum in suburbij commoraretur, sacro sancto baptismatis mysterio initiatus est. Immo etiam Damasus Papa, cum animaduertisset, prope montem, in quo diuinæ mortalium hominum exuuiæ iacebant, splendidos aquarum riuos ad subiectam planiciem irrigandam leni murmure defluere, præ rei Christianæ augen-

æ, atquæ amplificandæ studio, ducta ex illis occasione, baptisterium extruxit: quemadmodum ex Epigrammate, in Ecclesiæ Vaticanæ pariete olim affixo, cõstat; quod in codice peruetusto conscriptum, inter cætera eiusdem Ecclesiæ monumenta extare, Cæsar Baronius refert tom. 4. Annal. ad ann. Chris. 384.

*Cingebat lacus montem, teneroque meatu
Corpora multorum, cineres, atque ossa rigabant.
Non tulit hoc Damasus, communi lege sepultos
Post requiem tristes iterum persolvere pœnas.
Protinus aggressus magnum superare laborem,
Aggeris immensi deiecit culmina montis.
Intima sollicitè perscrutans viscera terre,
Siccavit totum, quicquid madefecerat humor.
Inuenit fontem, præbet qui dona salutis.
Hæc curauit Mercurius leuita fidelis.*

Hoc verò Baptisterium extra vrbis mœnia fuisse, vt alijs argumentis supersedeam, illud indicio est, quòd in sanctorum martyrum sepultura loco extructum fuit; quam multis passibus ab vrbe construi solitam, nemo, veteris consuetudinis memor, inficiabitur. Præterea, cum à Leone Pontifice Paschasinus Episcopus Lilybetanus anni futuri diem, qui Christo resurgenti est sacer, ex certa eorum temporum consuetudine, omnibus denunciare iuberetur; Christianos, qui solis occidentis regiones incolebant, anno superiori in ea re graniter offendisse, docet hoc miraculo; quòd, baptisterio in celsis montium iugis, densaque sylua existente, vbi fons sine vlla fistula, vicinauè aqua, Paschatis

Sepultura
veterum
Christiano
rum erat
extra urbem.

Paschatis
futuri dies
quotannis
denunciabatur.

tempore, hora baptismi consueta, sponte replebatur, eo die comparatis ad baptismum necessarijs, aqua solitam fluxionem cohibuerit, eius enim verba, quæ tom. i. Concil. habentur ante epistolam Leonis sexagesimam secundû, hæc sunt: *quædam vilissima possessio Meltrinas appellatur, in montibus arduis, ac fluis densissimis constituta, illicque per parua, atque vili opere constructa est Ecclesia, in cuius baptisterio nocte sacrosancta Paschali baptizandi hora, cum nullus canalis, nulla sit fistula, nec aqua omnino vicina, fons ex se repletur paucisq; qui fuerint consecratis, cum deductoriu nullum habeat ut aqua venerat ex sese descendit. Tunc ergo (sicut supra diximus) cum sanctæ memoriæ diuino quondam meatu, ac beatissimo Papa Zosimo, cum apud Occidentales terror ortus fuisset, consuetis lectionibus nocte sancta discussis, cum presbyter secundum morem, baptizandi horam requireret, usque ad lucem aqua non veniente, non consecratis, qui baptizandi venerant, recesserunt. Ut ergo breuiter narrem, illa nocte, quæ lucebat in diem Dominicam, 10. die Kalendas Maij fons sacer hora competenti repletus est. Euidenti ergo miraculo claruis, Occidentalium partium fuisse errorem. Extat etiam baptisterij extra urbem non obscura Gregorij Turonensis authoritas lib. 5. hist. Franc. cap. 11. vbi ille de Iudæis aliquot, post solennem fidei professionem, ab Auito Episcopo baptizatis ita inquit. Illi autem diu astantes, atque dubitantes, tertia die, ut credo, obrentu Pontificis coniuncti in vnum, ad eum mandata remittunt, dicentes, credimus Iesum filium Dei viui nobis prophetam vocibus repromissum, & ideo petimus,*

Beatissimi
titul. Pon-
tificis ap-
pellati

Baptisteria
quando
cœperint
ædificari in
vrbe Bap-
tisteria erāt
in porticu.

vr abluamur baptismo, ne in hoc delicto permaneamus, gaudius autem nuncio Pontifex, nocte sancta Pentecostes, vigilijs celebratis, ad baptisterium foras murancum egressus est; ibique omnis multitudo coram eo prostrata, baptismum flagitavit. Alij tamen, statim ac Christianæ rei benè esse cœpit, publica baptisteria in urbibus, non tamen in Ecclesia, sed prope ipsam in porticu ædificari voluerunt. Equorum numero fuit illud S. Martiani presbyteri, cuius eximiam speciem Simeon Metaphrastes admiratur, in eius vita scribens: quomodo pulcherrimi quoque ab eo constructi illuminatorij, quod quidem solemus vocare Baptisterium, paucis explicare quis possit pulchritudinem, quod videntibus cum admiratione magnam profundis voluptatem? comprehensum enim est à quinque porticibus, sicut probaticam quoque aiunt piscinam, qua est in Hierusalem. Constantinus etiam Imperator, eiusmodi baptisterium se extruxisse, meminit in edict. ad Syluest. Pap. vbi fideles admonet: interea nosse volumus omnem populum uniuersarum gentium, construxisse nos intra palatium nostrum Lateranense, eidem saluatori Domino Deo Iesu Christo Ecclesiam à fundamentis cum baptisterio, &c. Quod ipsum Damasus confirmat, in vit. S. Syluest. dicens: huius temporibus fecit Constantinus Augustus basilicas istas, quas & ornauit: Basilicam Constantinianam, fontem sanctum, vbi baptizatus est Augustus Constantinus &c. Quibus locis palam, est Constantini baptisterium apud Ecclesiam fuisse: cum & Ecclesiam, & baptisterij distincta mentio fiat; quæ, si alterū in alte-

ra inclusum fuisset, superuacanea videretur.

Eodem quoque loco id positum fuisse, necesse est, quod ab Arianis, notæ audaciæ hominibus, dum Christianam pietatem furore in audito, & inuisitata rabie extinguere, ac se pelire conarentur, Alexandria, per summum scelus, admoto igne consumptum fuit. De quo, ut pauerat, grauius questus epist. ad vbi que Orthodox. S. Athanasius, inquit. *Vbi enim apud præcos talis tragædia, aut quid simile in bello, & persecutione factum est vnquam: siquidem & Ecclesijs, & baptisterijs flamma iniecta. & paulo post, vidisses eos aues & nuce pineas immolare, Idola sua laudibus efferre, in Dominum nostrum saluatorem, Iesum Christum, & filium viuientis conuicia, verborumque contumelias iacere, sacros scripturarum libros, quos in Ecclesijs inueniebant, comburere, in sacrum baptisterium, præ nefas, Christicidas Iudeos, & atheos, Ethnicos nulla cum reuerentia ingressos, eam verborum, factorumque surpitudinem nudatis corporibus designare, ut pudendum abominandumque sit relatu. Nam, si in Ecclesijs baptisteria fuissent, superfluum esset, Ecclesiæ, & baptisterij meminisse, cum secundum priore continueatur. Simile testimonium apud Cyrillum Hierosolymitanum inuenio pro catech. ad baptizan. vbi de varijs baptismi effectibus differens, iam est, inquit, beatitudinis odor in vobis, iam circa porticum Regalis palatij fuistis, vti nam vero & ab ipso Rege introducaminem quem locum vt rectè intelligere possimus: animaduertendum est Regalis palatij nomine Ecclesiam sumi, in qua immortalis Deus, Chri-*

Porticus ante Ecclesiam olim fuerunt.

26 *De Antiq. Bapt. rit. ac Cær.*

stianæ Reipublicæ princeps, & custos præcipua religione colitur, & ad eos, qui baptizandi erant sermonem esse, vt nempe memores eius promissionis, quam in baptisterio porticibus adhærente, cum catechumenorum coetui adscripti sunt, solenniter ediderant, vita, & moribus tales se præstarent, vt Ecclesiæ locum hoc est, coeleste baptisma, quod in Ecclesia dabatur, consequi mererentur. Et Catech. i. mystagog. ad eos, qui recens sunt baptizati, dum ipsos baptismi ritus ex professo tractaret, ferè in eandem sententiam ait: *primum ingressi estis in porticum domus baptisterij, & stantes versus Occidentem, mandari vobis, audistis, vt protensa manu tanquam præsentem satana renunciaretis. vbi & porticus baptisterij mentio est, & in eo baptismalem renuntiationem factam esse, intelligimus. Porro alterius baptisterij in atrio basilicæ Vaticanæ sub porticibus positi structurâ S. Paulinus ita describit epist. 31. ad Aleth. cum de eadem Apostolorum basilica loquitur: quâso ipsum Apostolum attollebas gaudio, cum totam eius basilicam densis inapum cætibus stipauisses vel qua sub eadem mole tectorum geminis vtrinque porticibus latera diffundit, quauic prætentonitens atrio fusa vestibulo est, vbi cantharum ministra manibus & oribus fluentia ruclantem, fastigiatus solido archolus ornat, & inumbrat, non sine mystica specie quatuor columnis salientes aquas ambiens: decet enim ingressum Ecclesiæ talis ornatus, vt, quod intus mysterio salutari gignitur, spectabilis pro foribus opere figeretur, &c. Idem Paulinus Epist. 12. ad Sever, posteaquam cum eo vehèmenter expostulauit*

quod, baptisterij fonte erecto, ipsius, & Martini imaginem in eo pingendam curauisset: eisdem aliquot Epigrammata cum basilicarum tum baptisterij transmisit: in quorum altero, baptisterium inter duas basilicas interiectum fuisse, restatur: quod est certissimum argumentum, extra Ecclesias baptisteria fuisse. Paulini versus hi sunt:

Corpore, mente, fide, castissimus incola Christi

Condidit ista Deo tecta Seuerus ouans.

Isse quas inter diuersi culminis aulas

Turrato fontem tegmine constituit.

Læta novos geminis partus Ecclesia mater

Excipiat sinibus, quos aqua protulerit.

Aula duplex relictis ut Ecclesia testamentis:

Vna sub ambobus gratia fontis adest.

Lex antiqua nouam firmat, veterem noua complet:

In Veteri spes est: in nouitate fides,

Sed uetus, atque nouum coniungit gratia Christi:

Propterea medio fons datus est spatio.

Sed hoc ipsum in eiusdem Epistolæ serie clarius intelligitur: cum Epigrammatis quasi explicans argumentum, tu vero, inquit, etiam baptisterium basilicis duabus interpositum condidisti ut nos in horum quoque operum, que uisibiliter extruuntur, adificatione superares. In uita etiam S. Genouefæ virginis, quam ex Ms. codicibus nobis suppeditat Laurentius Surius 11. Kalen. Ianuarij non obscure, id quod asserimus; perspicui potest. In ea enim mentio est, adolescentulam, nomine Ciliniam, cuidam puero stipulationum, sponsonumque contractu addi-

etiam, cum maritali copula & pompa seculari decus religionis, & virginitatis ornamenta præferens, se in earum mulierum, quæ circumseptæ parietibus, incluse libera custodia, sponte sua corpore, atque animo viuunt soli Deo mancipate, numerum cooptari postulasset, ac fama eius rei volitante, sponsus amoris, & furoris facibus inflâmatus ad Meldense oppidum nuptias cum sua sponsa celebraturus, aduenisset, comperto eius aduentu, in templum aufugisse, & apertis vltro diuina vi baptisterij portis insignem iuuenis petulantiam constanti virginitatis desiderio superasse. Sic enim legitur: *sancta Genouefa eius comperto aduentu, cum Cilinia ad templum accessit: & ecce ipsa interiora baptisterij limina, portis vltro apertis, illis mirabiliter patefcunt, sicque factu est, vt puella mundi huius procelloli naufragi a virginitatis perseuerantia superaret.* Non video autem, quomodo, aperta baptisterij ianua, in Ecclesiam aditus patere potuisset, nisi de more baptisteria ante Ecclesiarum vestibula fuissent. Præterea C. Sollius Sidorius Apollinaris lib. 2. Epist. ad Domit. cum eum inuitaret, vt, relictis vrbani occupationibus, paulisper secum in villam suam dinertret, non modò saluberrimum cælum, & purioris aure dulcedinem ante oculos ponit, sed etiam Ecclesiæ suæ baptisterium breui oratione describit: ex cuius verbis, illud extra Ecclesiã fuisse, intelligitur: *huic, inquit, Basilica apud piscinam forinsecus, seu, si græcari manis, baptisterium ab Oriente complectitur.* Sunt etiam apud Gregorium Turonensem perspicua huius rei

testimonia non modo lib. 1. Histor. Franc. c. 31. cum ad basilicam, id est, prope eam se baptisterium ædificasse, meminit, baptisterium ad ipsam Ecclesiam adificari præcepti, in quo S. Ioannis reliquias posui, & in illo priori baptisterio S. Benigni martyris pignora collocaui: sed etiam lib. de vit. Pat. cap. 4. vbi Gregorij Episcopi feruens orationis studium explicans ait, cum apud Diuonense castrum moraretur assidue, & domus eius baptisterio adhereret, in quo multorum sanctorum reliquie tenebantur, noctu de strato suo consurgens, ad orationem, Deo tantum teste, pergebat, & paulo post: aiebat enim Diaconus, quod veniens sanctus Dei ad ostium baptisterij, pulsans manu sua ostium, nemine comparente, aperiebatur. Rursus ibidem, obseruatores vero ostium baptisterij obseratum inuenientes, clauem sua solita aperiebant, commotoque signo sanctus Dei, sicut reliqui, nouus ad officium Dominicum consurgebat. quis autem nescit, si baptisterium in Ecclesia fuisset, futurum fuisse, vt non baptisterium domui, sed potius Ecclesia adhereret: vel, si hoc non est, cur in Ecclesiam, precandi causa, ingressuro potius baptisterij, quã Ecclesiam ianuę patuerunt: Accedit Caroli Magni exemplum, qui cum Hadriano Papa locuturus, in Ecclesiam ingressus est, atque ibi tandiũ eũ expectauit: dum ille, baptismate confecto, in eandem regressus fuit scribente Anastasio Bibliothecario in vit. Hadr. Pap. in basilica saluatoris iuxta Lateranum pariter ingressi ibidem ipse excellentissimus Rex cum omnibus suis quousque sæculi baptismatis sacramentum antedictus ter beatissimus Pontifex celebravit. Demum innume-

Beatissimi
titulo Pon-
tifices ap-
pellati.

Florentia
baptisteriū
ante Eccle-
siam extat

Baptisterij
in porticu
vestigium
durat. Me-
diolani.

Vestibuli in
quo b. pri-
steria erant
structura.

ra veteris consuetudinis vestigia, id ip-
sum probare videntur: vt Romæ porticus à
proxima æde, S. Venantij dicta, in qua La-
teranense baptisterium fuisse, auctor est
Onuphrius Panuinus lib. de sept. urb. Rom.
basilic. tit. de portic. Sancti Venantii. Et
Florentiæ ante fores Ecclesiæ primariæ bap-
tisterium extructum esse, in Authore antiquit.
liturgic. tom. 3. de sabb. sanc. legimus. Me-
diolani que in multis diœcesis oppidis adhuc
baptisteria in Ecclesiis, capellisue eo potissi-
mum nomine extructis, Parochiali Ecclesiæ
adherentibus extant: quæ non modò non
amoueri, sed etiam, vbi illæ capellæ vel
Ecclesiæ sunt, reconcinnari, vbi verò non
sunt, in posterum construi, Concilio Pro-
uinciali 4. cautum est tit. quæ partim ad Sa-
cram. bapt. Ex quibus, S. Venantij porticu,
Florentiæ baptisterio, & quæ Mediolani su-
persunt, vel Capellis, vel Ecclesiis, antiqui
vestibuli, in quo baptisteria erant, structu-
ram lecto facilè intelligere poterit, cum &
satis longæ, lateque, & in parua Ecclesiæ
morem, parietibus vndeque circumse-
ptæ, non minus hæ, quam illa: videantur.
Quod insuper demonstrat cum multitudo
eorum, qui certo tempore ad baptismum
accedebant, sacri que loci religio, ne Genti-
lium, aut hereticorum iniurijs obuius esset?
tum Palladius de vit. S. Ioan. Chrysof. cum
magna hominum multitudine ipsum in ba-
ptisterio constituens vbi vero (inquit) dimis-
sus est populus, sedens in baptisterio cum episcopis re-

liquis, accusatorem coram omnibus aduocat, &c. &c.
 locus in vit. S. Genouefæ virginis supra cita-
 tus, cum Cilinię in Ecclesiam fugienti aper-
 tas diuina ope baptisterii ianuas esse, scribitur
 interiora baptisterii limina, portis uero apertis,
 illis mirabiliter parescunt? & Gregorij Turo-
 nensis verba super allata: *pulsant manu sua a lib. de vit.*
ostium, nemine comparente aperiebatur. Rursus: *Pat. cap. 4.*
obseruatores uero ostium baptisterii obseruatum in-
uenientes, clauē suā, &c. Quando autem in
 Ecclesijs baptisteria edificari coeperint, non
 ita facile quispiam expediuerit. Puto tamen
 id moris circa tempora Clodonei Francorum
 Regis introductum, (primus enim omnium
 in Ecclesia sacro laticelustratus legitur anno
 salutis humanæ cccclxxxix. (postea confir-
 matum diuturnitate temporis, in plerisque
 ciuitatibus, ac prouinciis, unā cum sæculis,
 ætatibusque hominum inueterasse, Quod ne
 gratis dici videatur, ad testimonia veniam,
 & ut ita dicam, tabellaria scriptorum suffra-
 gia, Gregorius quidem Turonensis lib. 2. hi-
 stor. Franc. de ipsius Clodonei baptismo lo-
 quens, ita inquit: *nunciantur hac Antistiti, quē*
gaudio magno repletus, iussit lauacrum preparari.
uelis depictis adumbrantur plateæ Ecclesiæ, cortinis
albicantibus adornantur, baptisterium componitur,
balsama diffunduntur: micant fragrantē odore ce-
teri, totumquē templum baptisterij diuino respergi-
tur ab odore. Et Hincmarus Rhemēsis Archie-
 piscopus de vita S. Remigij, cum idem argu-
 mentum sibi tractandum proposuisset: *Eccle-*
sia componitur baptisterium, balsamo, & cæteris

Baptisteria
 quando
 coeperint
 edificari in
 Ecclesijs.

32 De Antiq. Bapt. rit. ac Cer.

odoramentis conspergitur. Non multo post Concilium ileldense, cap. 7, ut est apud Burchardum lib. 4. cap. 13. & apud Gratianum de consecr. dist. 4. cap. 106. fontem baptismalem extra Ecclesiam non asportari, statuit his verbis: *omnis presbyter, qui fontem lapideum habere nequiret, vas conueniens ad hoc solummodo baptizandi officium habeat, quod extra Ecclesiam non deportetur.* Sed supra hac re clare admodum, etiam concise Fortunatus poeta in baptisterio Moguntino, ex quo pauca transposui:

*Ardua sacrati baptismatis aula coruscat,
Quo delicta Ada Christus in amne lauat
Hanc tamen Antistes Sidonius extulit arcem,
Qui Domini cultum templa nouando fouet*

Nam, si ex ea baptisterij edificatione Ecclesiam innouatam esse, censet: baptisterium in Ecclesia fuisse, necesse est, Apertius tamen hoc fiet, si Gregorij Magni verba ex Epist. 24. lib. 11, subiecero. in qua baptisterij in ecclesia constructi sic meminit: *fraternitate tua indicante didicimus, in Ciuitate Tarentina, in qua praesse dignosceris, in Ecclesia Sanctae Mariae baptisterium te nouiter construxisse.* Concilij vero Antiodorensis Patres, cum statuta baptismi tempora, ex veteri Ecclesiae more, contra temerarios sacrorum canonum violatores, suo edicto confirmare, in animum induxissent: quicumque presbyter, extra Paschatis tempus, delatos in Ecclesiam pueros, sacrae militiae adscribere in posterum auderet, eum tribus mensibus communionem moneri, statuerunt: ita enim cap. 18. scriptum est: *non licet*

Episcopi
fratres à P^o
tificis ap-
pellati.

licet absque Pascha solennitate, nullo tempore baptizare, nisi illos, quibus mors vicina est, quos gregorios vocant. Quod si quis in alio pago, contumelia faciente, post interdictum hoc infantes suos ad baptismum detulerit in Ecclesias nostras, non recipiantur, & quicumque presbyter ipsos extra nostrum permissum recipere presumpserit, tribus mensibus à communione Ecclesia sequestratus sit. Quod si salutaribus aquis tingendi, ad Ecclesiam deferebantur; cum non nisi in baptisterijs tingi possent; sequitur, baptisteria in Ecclesia fuisse. In Concilio etiam Constantinopolitano VI. can. 59. baptismi sacramentum in catholicis Ecclesijs, non in priuatis aedibus conferri, præcipitur; cum legimus: *Aedificæ in in aede oratoria, quæ est intra domum baptismus nequaquam peragatur; sed, qui ab omnibus sordibus aliena illuminatione digni habendi sunt, ad catholicas Ecclesias accedant, & hoc illic munere perfruantur, cuius argumenti vis ex superiori auctoritate petenda est.* Eodem spectant Ordinis Romani verba tit. de sabb. in die, ubi de baptismi loco differens, sabbati vero, inquit, die sancto, ac sollemnissimo, primo mane ornatur Ecclesia cum omnibus vrensilibus suis, cur enim baptismi causa Ecclesias ornari, necesse erat; nisi baptisteria in Ecclesijs constructa fuissent? Post hos & Paulus Diaconus nobis audiendus est lib. 4. de gest. Longobard. cap. 18. apud quem, Garibaldo Ducem in Ecclesia super sacrum fontem caput amputatum esse, legitur his verbis; qui cum Garibaldum Ducem ipso sacratissimo Paschali die ad orationem in beati Ioan-

nis basilicam venturum sciret, super sacrum baptisterij fontem conscendens, elevato ense annexu eundem in ceruicem percussit, caputque protinus amputauit. Verum prater eunda hoc loco non est insignis Concilij Meldensis autoritas; in quo, solum statis in Ecclesijs, vicis, ac temporibus baptismatis lauacro, quod est Christianorum proprium, expiari, cautum est cap. 48. cum dicitur: nemo presbyter baptizare presumat, nisi in vicis, & Ecclesijs baptismalibus, atque temporibus constitutis. Hic enim locus, sicut multi superiores, ostendit, baptismum in Ecclesijs ministratum fuisse. Quare, cum etiam constet, solummodo in baptisterijs olim tingi licuisse: nemo dubitare potest, quin baptisteria in Ecclesijs fuerint. Hic mihi tamen illud obijcitur, multo ante Clodouei aetatem baptisteria in Ecclesijs videri instituta, quoniam Ado Treuirensis Archiepiscopus de vita S. Praxedis virginis narrat, ipsam, & sororem eius Potentianam, quae, Pio I. Ecclesiae clauum tenente, vitam egerunt, in titulo (quem nunc Ecclesiam dicimus) baptisterium aedificasse, ut domestici, ac familiares aquis salutaribus abluerentur: in titulo vero, (Adonis verba sunt) quem pater eorum Pudens, nomine beati Pastoris dedicauit, una cum consilio beati Pij sedis Apostolice Episcopi, fontem baptismi construere soror, & ipsa student, ut familia earum die sancto Pasche baptizarentur. Cui sic occurrendum existimo, egregia virtute, & sanctitate mulieres, baptisterium quidem in Ecclesia erigendum curauisse: sed propter tyrannorum

Titulus pro
Ecclesia.

nam, quae, Pio I. Ecclesiae clauum tenente, vitam egerunt, in titulo (quem nunc Ecclesiam dicimus) baptisterium aedificasse, ut domestici, ac familiares aquis salutaribus abluerentur: in titulo vero, (Adonis verba sunt) quem pater eorum Pudens, nomine beati Pastoris dedicauit, una cum consilio beati Pij sedis Apostolice Episcopi, fontem baptismi construere soror, & ipsa student, ut familia earum die sancto Pasche baptizarentur. Cui sic occurrendum existimo, egregia virtute, & sanctitate mulieres, baptisterium quidem in Ecclesia erigendum curauisse: sed propter tyrannorum

crudelitatem ad studium Christiani nominis abolendi exardescendum, voti compotes fieri non potuisse. Verbum enim, *student*, quo author utitur, solam voluntatem, & desiderium significat, quæ haud valida rei ipsius gestæ argumenta sunt, præterquam quod *tituli* nomine non modo ipsam Ecclesiam, verum etiam capellam, Ecclesiæ adhaerentem, in qua baptisterium erat, accipere possumus, quod in Ecclesiæ morem extractum esset: quemadmodum supra diximus. Si quis verò amplius, nostræ opinionis refellendæ causa, S. Cypriani locum adducat lib. de ablut. ped. cum inquit: *ornata, & honorata est Ecclesia quasi paradysus, in amplitudinis suæ umbilico fontem continens gratia singularis, flumina creans in vitam æternam salientia, Vivam habens originem, & decursum perennem:* facile erit, huic difficultati satisfacere ipsismet S. Cypriani verbis, quæ procul dubio Ecclesiæ nomine non cœmentam, vel calcem, sed fidelium multitudinem, vno amoris, charitatisque vinculo coniunctorum, significant: in qua sola est fons ille amplissimus, atque perennis ad eluendas omnium peccatorum maculas; vnde hauriuntur vniuersa nostræ salutis instrumenta, hoc est, sacramenta, quibus quasi cœlestibus quibusdam fistulis in nos à Deo gratiæ, & sanctitatis liquor effunditur, secus male Cyprianus dixisset, fontem illum in *umbilico*, hoc est, medio Ecclesiæ fuisse: cum baptisteria, ex quo in Ecclesia strui cœperunt, semper in eius vestibulo fuerint. Et si rursus

Baptisteria
in Ecclesiæ
vestibulo
erant.

ingeras, multos Patres, Amphilo-
chium de vita S. Basilij, Ioannem Chryso-
stomum Epist. ad Innocent. Pap. M. Gaze-
niem Diaconum ad Arcad. Imperat. Victorem Vti-
censem lib. 3. de persecut. Vandal. & alios, qui ante
Clodouei tempora floruerunt, baptismum
in Ecclesiâ traditi meminisse; optimè re-
ponderi potest, citatos authores Ecclesiæ
vocabulo totum id, quod illi adhærebat,
intellexisse, quæ acceptio apud alios scripto-
res frequentissima est.

*Baptisteria à sinistra ingredientium parte constru-
endi vetus mos: eaque in solis ciuitatibus
olim adificata.*

CAP. VII.

Baptisteria
à sinistra in-
redientium,
quæ ad Ori-
entem
spectat, pro-
pe vestibulum
ex-
truebantur.

ATinques: si dudum in Ecclesijs baptiste-
ria fieri cœperunt: in qua verò parte eri-
gere, mos fuit? Non est dubium, quin à fini-
stra ingredientium, quæ ad Orientem solem
vergit, prope vestibulum baptisteria adifica-
ri consueverint. Quod multorum Patrum te-
stimonij comprobatur. Est enim apud Gre-
gorium Turonensem de miracul. S. Mart. lib.
2. cap. 6. cuiusdam viri, omnibus capti mem-
bris, & recuperanda valetudinis studio ad
Ecclesiæ ianuam prope vestibulum com-
morantis, mentio in hunc modum: *alius
autem paralyticus, ex Aurelianensi territorio
carruca deuectus, venit ad sanctam Basilicam,*